

מחלוקות

1. תוספתא חגיגה פרק ב הלכה ד'.

מימיהן לא נחלקו אלא על הסמיכה חמשה זוגות הן שלשה מזוגות הראשונים שאמרו [שלא] לסמוך ושנים מזוגות האחרונים שאמרו לסמוך [שלשה] היו נשיאים ושנים [מהן] אבות בית דין דברי רבי מאיר [רבי יהודה אומר שמעון בן שטח נשיא] יהודה בן טבאי אב ב"ד.

אמר רבי יוסי בתחלה לא היתה מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד [היה] בלשכת הגזית [ושאר] בתי דינים של עשרים ושלשה [היו בעיירות ארץ ישראל ושני בתי דינים של שלשה שלשה היו בירושלים אחד בהר הבית ואחד בחיל] נצרך אחד מהם הולך אצל בית דין שבעירו אין בית דין הולך אצל בית דין הסמוך לעירו [אם] שמעו אמרו להם אם לאו הוא ומופלא שבהן באין לבית דין שבהר הבית [אם] שמעו אמרו להם ואם לאו הוא ומופלא שבהם באין לבית דין [שבחיל אם שמעו אמרו להם אם לאו ואלו באין לבית דין] שבלשכת הגזית... משם הלכה יוצא רווחת בישראל משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן [הרבנו] מחלוקת בישראל [ונעשו כשתי תורות].

2 תלמוד בבלי, עירובין דף יג ע"ב.

אמר רבי אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הן והלכה כבית הלל וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו ושונים דבריהן ודברי בית שמאי ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

3 ר' סעדיה גאון, אמונות ודעות, הקדמה אות ג'.

ואמרו חכמי ישראל במי שלא השלים עניני החכמה משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבתה מחלוקת, למדונו דבריהם אלה שאם התלמידים השלימו למודיהם לא תהא ביניהם מחלוקת ולא וכוחים ולכן אל יפנה הסכל קצר הרוח את חטאו כלפי הבורא יתרוםם ויתחדר לומר שהוא אשר הציב לו את הספקות, אלא סכלותו או קוצר רוחו הפילוהו בהם כמו שבארנו, כי לא יתכן שתהא פעולה חד פעמית מפעולותיו תסלק ממנו את הספקות, כי אז היה יוצא מחוק הנבראים והוא נברא. ומי שלא הטיל בזה את חטאו על אלוהיו, אלא רצה שישמחו ה' יודע מדע שאין בו ספקות, הרי אין בקשתו זו אלא שיעשהו אלוהיו כיוצא בו, כי היודע בלי סבה הוא בורא הכל יתברך ויתקדש, וכפי שנבאר לקמן, אבל כל הנבראים לא תתכן ידיעתם אלא על ידי סבה והיא הלמוד והעיון, אשר לכך דרוש זמן כמו שבארנו, והרי הם מן הרגע הראשון של אותו הזמן עד סופו בספקות כפי שפירשנו, אבל המשובחים הם הממתינים עד אשר יזקקו את הכסף מן הסיגים, כאמרו הגו סיגים מכסף יוצא לצורף כלי, ועד אשר יחבצו את המלאכה ויוציאו חמאתה, כאמרו כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם, ועד אשר תצמח זריעתם ואז יקצרוהו, כאמרו זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד, ועד אשר יבשיל פרים באילנם וכשר למזון, כאמרו עץ חיים היא למחזיקים בה:

6 חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותיצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר.

7 המהר"ל מפראג, באר הגולה, באר ראשון.

ואמר בעלי אסופות, פי' כי אי אפשר שיהיה דעת החכמים על דרך אחד, ואי אפשר שלא יהיה חלוק ביניהם כפי מה שהם מחולקים בשכלם. כי כל דבר ודבר אי אפשר שלא יהא בחינה יותר מאחת לדבר אחד. שאף אם הדבר טמא, אי אפשר שלא יהיה לו צד בחינה אל טהרה של מה, וכן אם הדבר טהור, אי אפשר שלא יהיה לו בחינה מה של טומאה. ובני אדם מחולקים בשכל ואי אפשר שיהיו כל שכלי בני אדם על דרך אחד כמו שיתבאר, ולכך כל אחד ואחד מקבל בחינה אחת כפי חלק שכלו. ועל זה קראם בעלי אסופות, ר"ל שיושבים אסופות ועוסקים בתורה שאף שהם מחולקים בשכלם מ"מ הם מתאספים יחד, וכאשר הם מתאספים יש בהם כל הדעות המחולקות. ואמר שמא תאמר א"כ האיך אני לומד תורה מעתה על זה אמר כלם נתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי

אדון כל המעשים. וביאור זה, כי הש"י כאשר נתן תורה לישראל נתן כל דבר ודבר בתורה כפי מה שהוא. ואמר שדין זה יש בו בחינה לזכות ויש בו בחינה לחובה, ודין של איסור והיתר יש בדין זה בחינה להיתר ויש כאן בחינה לאסור, וכן כשר ופסול יש בחינה אחת הפך האחרת. כמו שבעולם נמצא דבר מורכב מהפכים, ותוכל לומר על העץ שהוא מתיחס אל יסוד המים וכן הוא האמת שיש בו מן המים, ותוכל לומר שיש בו מן יסוד האויר וכן הוא האמת שיש בו יסוד האויר, ולא תמצא דבר פשוט לגמרי. וכן בתורה אין דבר אחד טמא לגמרי שלא יהיה בו צד טהרה, ויש בו צד טומאה ג"כ. וכאשר אחד למד על דבר אחד טהור ונתן טעמו ושכלו לטהרה, הרי אמר בחינה אחת כפי מה שהוא, והאומר טמא ואמר טעמו זה אמר ג"כ בחינה אחת: והיינו דאמר שכולם הם מפי אדון המעשים, ולמה הוצרך לומר כאן מפי אדון כל המעשים ומה ענינו לכאן, אלא ר"ל כמו שהש"י אדון כל המעשים וממנו נמצא עולם המורכב שיש בו דברים מתחלפים ויש אחד הפך השני, וכך הוא דבר זה שכל דבר יש לו בחינות מתחלפות שאין העולם פשוט שלא יהיה בו חילוף בחינות, א"כ המטמא והמטהר זה למד תורה כמו השני כי לכל אחד ואחד יש לו בחינה בפני עצמו, והש"י ברא את הכל והוא ברא הדבר שיש בו שתי בחינות. רק לענין הלכה למעשה אין ספק שהאחד יותר עיקר מן השני, כמעשה ה' אף כי הדבר הוא מורכב, מ"מ אין זה כמו זה רק הא' יותר עיקר. שהרי העץ שהוא מורכב מד' יסודות, העיקר שגובר בו הוא יסוד הרוח כמו שידוע. וכן אף שיש לדבר אחד בחינות מתחלפות כולם נתנו מן הש"י, רק כי אחד מהם יותר עיקר והוא מכריע והוא הלכה. מ"מ אל תאמר כי דבר שאינו עיקר אינו נחשב כלום, זה אינו כי השומע כל הדעות הרי השיג הדבר כפי מה שיש לדבר בחינות מתחלפות, והרי למד תורה כפי מה שהוא הדבר שיש לו בחינות מתחלפות, רק לענין הלכה אחד מכריע על השני. ולפעמים הבחינות שוים לגמרי בצד עצמו ואז שניהם מן הש"י בשווה ואין מכריע. וזהו מחלוקת הלל ושמאי שיצא בת קול אלו ואלו דברי אלהים חיים, ר"ל ששניהם שוים בבחינות שזה כזה, וכיון שהבחינות שוה שניהם דברי אלהים חיים. כי הש"י נתן התורה וציוה הכל לפי הבחינה, שאם הבחינה לטהרה ציוה עליו טהור, והפך זה ג"כ אם הבחינה לטומאה ציוה עליו טמא, וכאשר הבחינות שוים על זה אמר אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי המטהר דבריו דברי אלהים שהוא יתברך מטהר מצד בחינה של טהרה זאת, וכן המטמא ג"כ דבריו דברי אלהים שהוא יתברך מטמא לפי בחינה של טומאה:

8 מהרש"ל, ים של שלמה, הקדמה למסכת בבא קמא.

שלמה ע"ה אצל בחלתו. ויחזק ויהיה צדי הזהב עשית קשרי
הרבי לין קץ. ודכסו רביחתי צפוק עיש ס פכים סאחיי
כאל לסתוע דגלי הכמים ספנקלו סופנים. צתה סחדשו והוסיעו
צקבלחס צחורה סבעל פה הלכה למשה מסיני על תורה סנכתב סחול
צחכילת הקליוד צכחות ולחיק צליכות. לחק הוסיעו ונזנו ונעצי סספרת
לועמיה. כאלס הקדים סחכס סהס סעסה לוחיס לחורה. סכחור סהן
וסיקר. וכל סנוולל צדנבי סכתי ססורה סיוחת סקס כמים עד עחס.
הן הן סכחתי סלחור הול עליהן דברי הכמים כדכבוטס. כלס סחור
כחיס סחד. וסלל לסתוע על סחלקתס צדיוקן סדיעיס סזה סעמול
זה סעיה. זה לוקר וזה סחיר. זה סוקל חס סכסיר. זה סיער חס
סחיי. זה סדחק זה סקצו. חס דעחס לסס סחיס. והלססוריס
סלילו צכס קיל לל סו ססניחיס. וכולס דברי סלקיס חיס כלילו
קיל כל סחד עסי סנונה וספי סקס סלל ילל סדכר ספי סקס
לגילס לסיח סכי ססכיס צטיפל סחד. סעפי קן דסכו סככס לרוב
לסוכו וסחיקי סלון צין דכר ססילל סעכל ספועל ססר נסעללו לו
צחוסכלו סניח וסליסיות. לנך דכר סכל סלל צכס סיס סדיצור
צקבלה הלכה למשה מסיני. לחק סלל לייכו צחופס סככו לסחור
ככס. לולי לל סקבלה חיס ספי חיס. וסחוקוליס כחצו סעס לדכר
לפי סכל סכסיות סיו צכר קיך וקבלן דרך סייס לייכות. והן סככס
סעמיס סככס סחוקק סככתייס. והן סקולות ססר סעשו ונס לל.
וכל יסכלל כוליס חס סקילות סחדיעיס סחלקות צליכר. כל סחד
כחס דרך לייכר סלו לפי ססנחי וקבל ספי כס ססוח עליונו לרוב
עיליה. לו סחיות זה סחיק חיה. עד סלחור עיע לסיכור. וסכפי

יגיע לקבלה האחרון לעולם. והשלישי לאחלעיה רחוק מן הקליטה והכל
 אדם והבן. וכן אחר ההסס מילמד ערבני החכמים האמתיים כינם
 דברי אלהים חיים אפילו בנחשקתם. קל וסיווד בהשפוטם יחד. איב
 הנג בעלמך חנה לפיה לא כתב מפי הנצורה. גלג סגרי כמו אסר
 רלוי. מבלי שיפיל בו שום פסק. ויהיה פנים אחד לחוכה ולא יגיע.
 גם זאת זה מה שהיה רלוי. להאסף ולגזור רלוי היה להסס לסודיע
 בקפרי. גלגס חניע למוקום שהחלל בקפרי פדולה גרוד אומס ומוקוף
 בענינה מה שרלוי להאסף לו מה שרלוי רלוי להאסף בקום ענין
 פיר אין גרודן גרוד על הליבור אלל איב רוב הליבור יסלים לעמוד
 זה: על זה הפיר הסס על חתיחתם עשות קפריס אין קן. כלומר
 שרלוי מן האפשרי לעשים קפריס בעלמך זה. כי אין קן והכלית
 לענינו כחשוי כי חס כל נקיעי הפורים גוילים וכל הימים דיו.
 לא יקפיק לכדי סקסס אחת. עם כל הסקיקות שיפולו בה. ומס
 עקודם ויולה חונס לרוב הפעולתיה. פס כל מה שיכולים הסמים
 מיקחלל להענין בעל הענין להפיק ולפסות ולהאסף עליו. ועוד
 אדרנה אס כל זה סיס כחוד נחודם. קוי שסיה עליו יומג סוקסס.
 כי סוקסס על הוקסס. ריל פלי אפער פלל יפול ספיקות ופריים
 ושוקן סדעס צוקסס רלוקונס. עד שחניע סוקסס פריים. לאלק
 אלפים כחונס. כלל סדנר אחר הססס והודיע שרלוי בעלמל מן
 האפסמות נסודיע ולפאל כל ספיקות הסודס. ענלי סלוקח עד סוף
 שמהל ידו על אדם חנעח לו אפער. פיר חסר סודס לחכמים
 הספילים בכל דור כל אחד ואחד לפי סולב חקוד סכלו. למלק לפירי
 ולסוקף כמו מה שרלוי לו מן פסוניה ואס כל למסר יקישו לו.
נרך ססחלל דיכ סכעסל לסכירין:

9 הרב א"י הכהן קוק, עין איה ברכות ח"ב פ"ט סעיף שס"א

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם: יש טועים שחושבים, שהשלום העולמי לא יבנה כי-אם ע"י צביון אחד בדיעות ותכונות, וא"כ
 כשרואים ת"ח חוקרים בחכמה ודעת תורה, וע"י המחקר מתרבים הצדדים והשיטות, חושבים שבזה הם גורמים למחלוקת והפך
 השלום. ובאמת אינו כן, כי השלום האמתי אי אפשר שיבוא לעולם כי-אם דוקא ע"י הערך של רבוי השלום. הרבוי של השלום הוא,
 שיתראו כל הצדדים וכל השיטות, ויתבררו איך כולם יש להם מקום, כל אחד לפי ערכו, מקומו וענינו. ואדרבא גם הענינים הנראים
 כמיותרים או כסותרים, יראו כשמתגלה אמתת החכמה לכל צדדיה, שרק ע"י קיבוץ כל החלקים וכל הפרטים, וכל הדעות הנראות
 שונות, וכל המקצעות החלוקים, דוקא על ידם יראה אור האמת והצדק, ודעת ד' יראתו ואהבתו, ואור תורת אמת. על-כן תלמידי
 חכמים מרבים שלום, כי במה שהם מרחיבים ומבארים ומילדים דברי חכמה חדשים, בפנים מפנים שונים, שיש בהם רבוי וחילוק
 ענינים, בזה הם מרבים שלום, שנאמר וכל בניך למודי ד'. כי כולם יכירו שכולם גם ההפכים בדרכיהם ושיטותיהם כפי הנראה, המה
 כולם למודי ד', ובכל אחת מהנה יש צד שתתגלה על ידו ידיעת ד' ואור אמתו. ורב שלום בניך, לא אמר גדול שלום בניך, שהיה מורה
 על ציור גוף אחד גדול, שאז היו הדברים מתאימים לאותו הרעיון המדומה, שהשלום הוא צריך דוקא לדברים אחדים ושיווי
 רעיונות, שזה באמת מגרע כח החכמה והרחבת הדעת, כי אור הדעת צריך לצאת לכל צדדיו, לכל הפנים של אורה שיש בו, אבל הרבוי
 הוא רב שלום בניך, אל תקרי בניך, אלא בוניך, כי הבנין יבנה מחלקים שונים, והאמת של אור העולם תבנה מצדדים שונים ומשיטות
 שונות, שאלו ואלו דברי אלהים חיים, מדרכי עבודה והדרכה וחנוך שונים, שכ"א תופס מקומו וערכו. ואין לאבד כל כשרון ושלמות
 כ"א להרחיבו ולמצא לו מקום, ואם תראה סתירה ממושג למושג, בזה תבנה החכמה ביתה, וצריך לעיין בדברים איך למצא את החוק
 הפנימי שבמושגים, שבזה יתישרו הדברים ולא יהיו סותרים זא"ז, ורבוי הדעות שבא ע"י השתנות הנפשות והחנוכים דוקא הוא הוא
 המעשיר את החכמה והגורם הרחבתה, שלסוף יובנו כל הדברים כראוי ויוכר שאי אפשר היה לבנין השלום שיבנה כ"א ע"י כל אותן
 ההשפעות הנראות כמנצחות זא"ז. יהי שלום בחילך. החיל, מקום החיל או הכחות העובדים, הם מתברכים בברכת שלום. ומהו
 שלומם, לא שיהיו כולם כח שוה, כי דוקא ע"י רבוי הכחות והתנגדותם תמצא פעולת החיים, אלא שערך ההבדל וההתנגדות נערך
 בערך מתאים, שכולם מובילים למטרה אחת, על כן נמצא שלוה בארמונותיך, במקום הדרוש שקט ושלוה, במרכז התכלית. למען אחי
 ורעי, שלכולם יהי' מקום לעבודה, עבודת שכל ועבודת נטיה ורגש, אדברה נא שלום בך, המצב של ההתאחדות הבא מקיבוץ כחות

ודעות נפזרות, למען בית ד' אלהינו, התכלית הנרצית, הנקודה שכולם עובדים בעבורה, אבקשה טוב לך, הטוב הנאסף מתוך כלי השלום, שהוא מחזיק הברכה, ד' עוז לעמו יתן, יתן להם חיים מלאים ענין, שהוא העז, וכשהחיים מלאים ענין מלאים הם צדדים רבים, ונבנים מהרכבות של כחות רבים, על כן זאת היא ברכת השלום האמתית הבאה מהעז. ד' יברך את עמו בשלום. וברכת השלום, הבאה עם העז, היא השלום של התאחדות כל ההפכים אבל צריך שימצאו הפכים, כדי שיהי' מי שיעבוד ומה שיתאחד, ואז הברכה ניכרת, ע"י הכח של אלו ואלו דברי אלהים חיים. ועל כן שלום הוא שמו של הקב"ה, שהוא בעל הכחות כולם, הכל יוכל וכוללם יחד, יהי שמו הגדול מבורך מן העולם עד העולם.

10 ליקוטי מוהר"ן קמא קסא

המחלקת מגביה ומרים את האדם, 'כי האדם עץ השדה' (דברים כ), והנה עץ המנח על הארץ, אי אפשר לו להגביה את עצמו, כי-אם על ידי שבאין עליו מים שוטפין אזי המים מרימין ונושאים את העץ, והמחלקת נקרא מים כמו שכתוב (תהלים פ"ח): "סבוגי כמים כל היום הקיפו עלי יחד"

11 ליקוטי מוהר"ן קמא סד, ד

ידע, כי מחלקת היא בחינות בריאת העולם. כי עקר בריאת העולם, על-ידי חלל הפנוי פנ"ל, כי בלא זה היה הכל אין סוף, ולא היה מקום לבריאת העולם פנ"ל ועל-כן צמצם האור לצדדיו, ונעשה חלל הפנוי, ובתוכו ברא את כל הבריאה, הינו הימים והמדות, על-ידי הדבור פנ"ל, 'בדבר ה' שמים נעשו וכו'. וכן הוא בחינת המחלוקת, כי אלו היו כל התלמידים-חכמים אחד, לא היה מקום לבריאת העולם רק על ידי המחלקת שביניהם, והם נחלקים זה מזה, וכל אחד מושך עצמו לצד אחר, על ידי זה נעשה ביניהם בחינות חלל הפנוי, שהוא בחינות צמצום האור לצדדיו, שבו הוא בריאת העולם על ידי הדבור פנ"ל. כי כל הדברים שכל אחד מהם מדבר, הכל הם רק בשביל בריאת העולם, שנעשה על ידם בתוך החלל הפנוי שביניהם, כי התלמידים-חכמים בוראים את הכל על ידי דבריהם, כמו שכתוב (ישעיה נ"א): 'לאמר לציון עמי אתה' - אל תקרי עמי אלא עמי, מה אנא עבדי שמיא וארעא במלולי אף אתם כן (כמו שכתוב בזהר בהקדמה דף ה). אף צריך לזהר שלא לדבר יותר מדי, רק כפי צרך בריאת העולם, לא יותר. כי על ידי רבוי האור, שלא היו הכלים יכולים לסבל רבוי האור, נשתברו, ומשבירת הכלים היה התהווה הקלפות. כן אם אחד מרבה לדבר, מזה גורם התהווה הקלפות, כי הוא בחינת רבוי האור, שעל-ידי-זה היו שבירת הכלים, שעל-ידי-זה התהווה הקלפות וזה פרוש המשנה (אבות פ"ק א): 'כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא'. בין החכמים, הוא בחינת חלל הפנוי, שנתהוה ונעשה בין החכמים, על ידי הפרוד והמחלקת שיש ביניהם פנ"ל. וזה 'בין החכמים' דיקא, הינו שיש פרווד ומחלקת ביניהם, כי אם היו כלם אחד, אין שיך לומר בין החכמים. ועל-ידי המחלקת נעשה בחינות חלל הפנוי, ובתוך החלל הפנוי הזה נעשה בריאת העולם, הינו הימים והמדות. וזה 'כל ימי גדלתי', שהייתי מגדל ימי ומדותי, שהוא בחינת בריאת העולם, 'בין החכמים' - בין החכמים דיקא, בתוך החלל הפנוי פנ"ל, כי שם נעשה כל הבריאה פנ"ל. וזה 'גדלתי', שהגדלתי ימי ומדותי, מקטנות לגדלות. וזה שקראם 'ימי', כי הם ימים שלו, כי הוא בורא את העולם וכו' פנ"ל. ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כי שם, בחלל הפנוי, אין טוב משתיקה פנ"ל, כי אסור לכנס לשם, כי-אם מי שהוא בבחינות שתיקה, בחינת משה פנ"ל. וזה שאמר: 'כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי וכו', כי על ידי שאחזו במדרגה זו בבחינת שתיקה, כמו שאמר שאין טוב משתיקה, על-כן היה מגדל ימי ומדותי שם בחלל הפנוי, כי אסור לכנס לשם, כי-אם מי שהוא בבחינות שתיקה פנ"ל. ולא המדרש הוא העקר אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא, כי כל מדרשם ודבריהם, שאלו החכמים מדברים, אין העקר המדרש בלבד, אלא המעשה, שיעשו ויבראו על ידי דבריהם את העולם פנ"ל. אל תקרי עמי אלא עמי פנ"ל. אף 'כל המרבה דברים מביא חטא', כי מרובי האור נתהווה הקלפות פנ"ל